

Nada Kisić-Kolanović, *HEBRANG. ILUZIJE I OTREŽNJENJA*, Institut za suvremenu povijest, Zagreb 1996, str. 245

Među vrlo osjetljive teme hrvatske povjesnice treba svakako ubrojiti biografiju Andrije Hebranga (Bačevci kraj Virovitice, 1899. - Beograd, 1949), hrvatskog komunistu kojega je Sabor Republike Hrvatske u lipnju 1990. proglasio "nevinom žrtvom komunističke represije". Zbog svoje uloge u povijesti komunističkog ali i hrvatskog pokreta Hebrang je bio izložen napadima s više strana i trebalo je stvoriti samostalnu hrvatsku državu da bi se s Hebranga mogla skinuti fama "izdajnika", i da bi se mogao prikazati kao simbol stradanja hrvatskih komunistu među koje svakako treba pribrojiti i Augusta Cesarca i Ivana Krndelja.

Knjiga Nade Kisić-Kolanović oslanja se na arhivsko gradivo koje je sada dostupno. Međutim pronalazak novoga gradiva mislim da ne bi bitnije izmijenio spoznaje do kojih je došla autorica i mislim da se ova tema može s ovom knjigom smatrati apsolviranom. Ona obrađuje ličnost Hebranga u njegovoj cjelokupnosti i upravo stoga je ovakvu knjigu mogao napisati samo iskusan povjesničar. Nada Kisić-Kolanović znanstveni je suradnik u Hrvatskom institutu za povijest već više od dvadeset godina, te je magistrirala i doktorirala na Pravnom fakultetu u Zagrebu baveći se proučavanjem partizanskog pravnog sustava u vremenu Drugoga svjetskog rata i njegova razvoja u poratnim vremenima.

Kisićkina knjiga je kronološki podijeljena u pet većih dijelova.

U prvom je dijelu prikazala izrastanje Hebranga u komunistu, njegov priklon zagrebačkoj liniji, te dugotrajni zatvor do 1941. godine, kada je u Srijemskoj Mitrovici od crnogorskog komunistu Petka Miletića optužen za trockizam i pripadnost desnom partijskom krilu. Autorica se zgodno izrazila da je Hebrang "srpski imperijalizam na djelu radije vezivao za klasna shvaćanja", ističući na nekoliko mjesta da Hebrang nikada nije mogao osmisliti Hrvatsku izvan Jugoslavije. Njegovo gotovo isključivo klasno shvaćanje povijesnih procesa u tom vremenu svakako ga je udaljilo od mogućnosti da istupi zajedno s Mačekovim pristašama.

Drugi dio prikazuje Hebranga tijekom Drugog svjetskog rata kada on, kao jedan od čelnih ljudi u hrvatskom antifašističkom pokretu sam nastoji izboriti za Hrvatsku što povoljnije odnose u novoj jugoslavenskoj državi, i kada se sukobljava s izvanredno jakim otporima centralističkih sila i bezobzirnom političkom logikom partizanske revolucije. Zazirući od borbenog avanturizma on je sa stranačkim pristašama Hrvatske seljačke stranke u ZAVNOH-u stvorio neke vrsti savez te time omogućio okupljanje cijele oslobodilačke i antifašističke energije hrvatskog naroda u borbi protiv fašizma, ali je ipak vlast komunistu stavljao na prvo mjesto. No to nije bilo dovoljno i jugoslavenski je Politbiro prigovorio Hebrangu za sve neuralgične točke partijskog razvoja u Hrvatskoj, tj. za preveliku samostalnost, prevelike koncesije HSS-u, zapostavljanje Srba u ZAVNOH-u, vjeronauk u školama, priznavanje crkvenog braka, pa ga je u listopadu 1944. smijenio s funkcije generalnog sekretara hrvatske partije, imenujući ga povjerenikom za industriju Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije.

Treći dio označava vrijeme neuspješnog Hebrangova sukobljavanja s centralnim saveznm vlastima i nastojanjima da privrednu politiku usmjeri smjerovima koji bi doista značili ravnopravnost za sve narode u Jugoslaviji.

Brojne lažne optužbe, istražne podvale i šikaniranja u zatvoru istovremene su s ratom Informbiroa protiv Jugoslavije (1948. g.), i zbog toga je i Hebrangovo žrtvovanje bilo provedeno gotovo nezamjetno, a budući da je kao uzrok smrti navedeno samoubojstvo, nije se nitko u tom teškom vremenu usudio pokrenuti pitanje njegove optužbe i smrti. Autorica je detaljno prikazala prilike na političkom i gospodarskom području u vrijeme sukoba s Informbiroom.

Epilog je kratak, i iz njega proizlazi da je, kako je rekao Milovan Đilas, "Hebrang bio snažna i čvrsta ličnost - pravi prototip tadašnjeg komunistu". Autorica kaže da njegov život nije bio ni bogat ni sjajan poput životnoga puta velikih povijesnih ličnosti, ali i da nijedan hrvatski komunist

kao Hebrang nije živio u "tako tijesnoj vezi s pobjedničkim uspjesima i neizrecivom patnjom stradanja".

Na kraju knjige dodane su životopisne naznake A. Hebranga, kazalo, opširan sažetak na engleskom jeziku, bibliografija korištenih radova, a opremljena je i nekim, prvi put viđenim slikama.

Knjiga je pisana izvanredno jasno i jednostavno s brojnim i zanimljivim naslovima koji označavaju mnogo više od biti sadržaja poglavlja. U nju je uložena velik trud i ugrađeno zanimljivo i prvi put interpretirano arhivsko gradivo, kao i literatura do 1995. godine. U svakom slučaju mislim da je ovom knjigom o Hebrangu progovoreno iskreno, pošteno i nepristrano i da novopronađeni detalji ne mogu izmijeniti bitnije sliku o ovom hrvatskom političaru i komunistu, te da je time o Hebrangu izrečena završna riječ.

Mira Kolar-Dimitrijević

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS

Ivan KAMPUŠ

Ivica PRLENDER

Tomislav RAUKAR

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu
Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ul. Ivana Lučića 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja iznosi 140 kuna

Izdanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Garićgradska 6 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, travanj 1997.